

רשות האוכלוסין וההגירה

נתוני זרים בישראל

מוגש על ידי רשות האוכלוסין וההגירה האגף לתכנון מדיניות

ינואר 2018

שלום רב,

המסמך "נתוני זרים בישראל" מציג נתונים סטטיסטיים המתייחסים לסוגיות עיקריות בנושא הזרים בישראל: הטיפול בתופעת ההסתננות לישראל, הסדרת ההעסקה של העובדים הזרים, אכיפה על שוהים לא-חוקיים ואכיפה על מעסיקי זרים.

המסמך מפורסם לציבור הרחב במהדורה רבעונית, באתר האינטרנט של רשות האוכלוסין וההגירה.

המהדורה הנוכחית של "נתוני זרים בישראל" היא סיכום לשנת 2017. זוהי מהדורה מורחבת, הכוללת פילוחים מפורטים יותר מאלו המופיעים במהדורות המתפרסמות במהלך השנה, וזאת מתוך מטרה לאפשר לציבור להעמיק את ההיכרות עם הסוגיות והתופעות שבהן עוסק דרך קבע הפרסום "נתוני זרים בישראל".

מומלץ לעיין בהגדרות למשתנים המופיעות בסוף החוברת. הגדרות אלו חשובות להבנת הנתונים המוצגים.

להלן תמצית ההתפתחויות שחלו בשנת 2017, בנושא הזרים בישראל: בשנת 2017 נעשו צעדים נוספים על מנת להסדיר את העסקתם של העובדים הזרים באמצעות הסכמים בילטרליים והסדרים אחרים מכוח החלטות ממשלה. על עיקרי ההישגים בתחום זה השנה נמנים הגדלת שיעור העובדים בענף החקלאות המועסקים באמצעות הסכמים בילטרליים ל-96% מסך העובדים הזרים בענף זה, חתימה על הסכם בילטרלי חדש עם סין בענף הבניין והתחלת יישומו, וכן החלה של הסדר "חברות הביצוע" בענף זה, המאפשר להעסיק עובדים נוספים משש חברות שנבחרו במכרז, תוך פיקוח על העסקה הוגנת. בענף הסייעוד בוצע פיילוט של הבאת עובדים בהסכמים בילטרליים עם נפאל וסרי לנקה. תכניות פיילוט אלה צפויות להתרחב בשנת 2018.

בהיבט של הטיפול בתופעת ההסתננות, שנת 2017 עמדה בסימן עצירה מוחלטת של זרם המסתננים, עם אפס מסתננים שנכנסו לשטחה בשנה זו. במקביל, נעשו כמה צעדים שמטרתם להבטיח כי המסתננים השוהים עדיין בישראל (כ-37,000) ייצאו ממנה ליעדים שונים. בהתאם לכך תוקן ההסכם מול המדינה השלישית על מנת לאפשר הוצאתם של מסתננים אליה באופן גורף, הוחלט על סגירת מתקן חולות ברבעון הראשון של שנת 2018 וגובש מתווה להפחתת מענק היציאה למסתננים שלא יבחרו לעזוב את ישראל כבר בחודשים הקרובים, מתוקף החלטת ממשלה מס' 3326, שנתקבלה ביום 3.1.18.

בשנים 2015-2017 נרשם גידול חד במספר מבקשי המקלט מאוקראינה וגאורגיה, ביחס לשנים הקודמות. בעקבות זיהוי מגמה זו הוחל נוהל הקובע כי בקשות אלה יידחו על הסף, זאת לאחר פרסום חוות דעת הקובעת כי מדינות המוצא של מבקשי מקלט אלו הן מדינות שניתן לשוב אליהן בבטחה, וכי ככלל לא נשקפת סכנה לחייהם. הנוהל אושר עבור נתיני גאורגיה בפברואר 2017, ועבור נתיני אוקראינה - באוקטובר 2017. בעקבות אישור נוהל זה, נרשמה בחודשים האחרונים של שנת 2017 ירידה משמעותית במספר בקשות המקלט שהוגשו על ידי נתיני ארצות אלו.

בברכה,

מרב אברהם

מנהלת אגף בכירה לתכנון מדיניות

התייחסויות למסמך ניתן לשלוח ל: tichnun@piba.gov.il

נתוני זרים בישראל - טבלה מרכזת

מהדורה 4/2017 - שנת 2017

לוח 1 זרים בישראל - נתונים מרכזיים

נושא	תאריך עדכון	סה"כ	הערות
מסתננים			
מסתננים השוהים כעת בישראל	31.12.17	37,288	להרחבה ראו לוח 2
מסתננים שנכנסו בשנת 2017	31.12.17	0	להרחבה ראו לוח 2
מסתננים שעזבו מרצון מתחילת 2017	31.12.17	3,375	להרחבה ראו לוח 4
מבקשי מקלט			
בקשות מקלט שהוגשו בשנת 2017	31.12.17	14,778	להרחבה ראו לוח 5
עובדים זרים			
עובדים זרים חוקיים	31.12.17	88,171	להרחבה ראו לוח 6
עובדים זרים לא-חוקיים	31.12.17	18,059	להרחבה ראו לוח 6
תיירים			
תיירים ללא אשרה בתוקף	31.12.16	*74,000	להרחבה ראו לוח 12
אכיפה על שוהים לא-חוקיים			
הרחקות בשנת 2017	31.12.17	5,841	להרחבה ראו לוח 13
אכיפה על מעסיקים בשנת 2017			
מספר תיקים שנפתחו	31.12.17	811	להרחבה ראו לוח 14
מספר כתבי אישום שהוגשו	31.12.17	143	להרחבה ראו לוח 15

* מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה - הודעה לעיתונות מיום 26.7.17.

לוח 2 מסתננים לישראל לפני שנה ומקום איתור

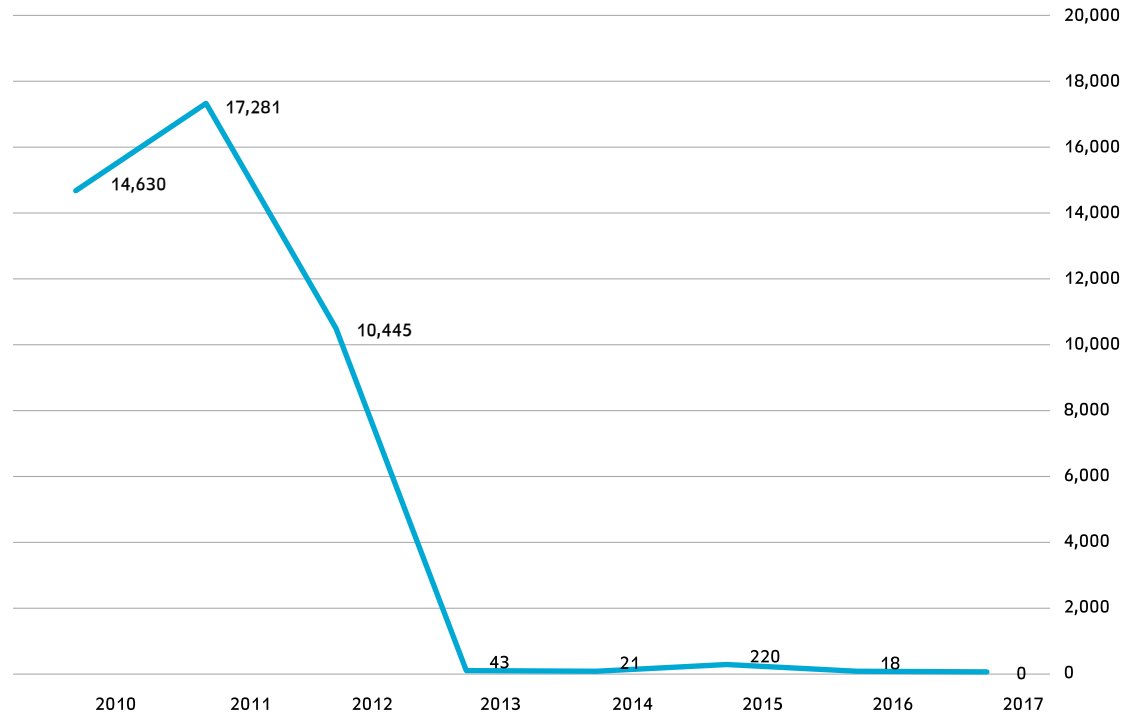
מסתננים ששוהים כעת* בישראל	סה"כ מסתננים שנכנסו לישראל	2017		2016		2015		2014		2013		2012	2011	2010	2009	2008	2007	עד 2006
		אותרו בתוך הארץ	אותרו בגבול (סהרונים)	מקום איתור		מקום איתור		מקום איתור		מקום איתור								
				בארץ	בגבול	בארץ	בגבול	בארץ	בגבול	בארץ	בגבול							
37,288 ²	64,850	62	0	30	18	12	220	22	21	80	43	10,445	17,281	14,630	5,197	8,844	5,179	2,766

* נכון ל-31.12.17.

אחת התופעות שבמיגורה התמקדה רשות האוכלוסין וההגירה בשנים האחרונות היא תופעת ההסתננות לישראל. בשיאה של התופעה, שהתרחש בין השנים 2010 ו-2012, הגיע מספר המסתננים לאלפים בשנה ואף יותר מכך. בסך הכל, נכנסו לישראל במהלך השנים 64,850 מסתננים. מאמצע שנת 2012, אז חלה התקדמות בבניית המכשול הקרקעי בגבול הדרומי והוחל תיקון החקיקה שהאריך את תקופת השהות במשמורת, חלה ירידה תלולה במספר המסתננים לישראל בכל שנה. להוציא שנת 2015, שבה הגיע מספר המסתננים בגבול ל-220, בשנים האחרונות הסתננו לישראל עשרות בודדות בלבד, ובשנת 2017 לא נכנסו לשטחה של ישראל מסתננים חדשים. כמו כן, בשנת 2017 חל קיטון בשיעור של 7% במספר המסתננים השוהים בישראל, מ-40,274 בסוף שנת 2017 ל-37,288².

¹קובץ מסתננים הוא דינאמי ועשוי להתעדכן באופן רטרואקטיבי ביחס לחודשים קודמים ולשנים קודמות.
²הנתון אינו כולל לידות בארץ.

תרשים 1 כניסות מסתננים לישראל לפי שנת כניסה

לוח 3 מסתננים השוהים בישראל לפי ארצות מוצא נבחרות, 31.12.2017

סה"כ 2017	שאר מדינות העולם	שאר מדינות אפריקה	אריתריאה	סודן	
37,288	473	2,628	26,563	7,624	מספר מוחלט
100	1	7	71	21	אחוז

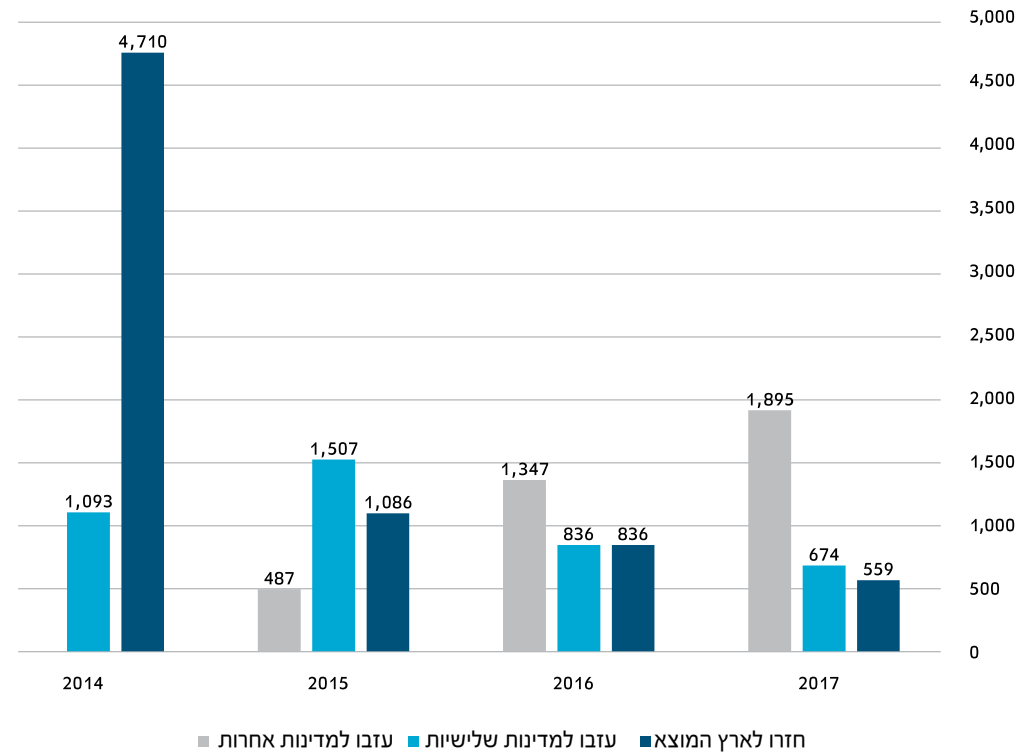
92% מהמסתננים השוהים כעת בישראל הם נתיני אריתריאה או סודן. עד לאחרונה, המדיניות שהיתה נהוגה בישראל לגבי נתינים ממדינות אלו היא "מדיניות אי-הרחקה זמנית", עקב המצב במדינות המוצא שלהם, ובאותם מקרים שיצאו מישראל הדבר נעשה במסגרת תכנית "יציאה מרצון" - לארץ המוצא, למדינה שלישית או למדינה אחרת. בעקבות פסיקת בג"צ (28.8.2017), שקבעה שאין מניעה להוציא מסתננים למדינה שלישית גם שלא מרצונם, ובהתאם להחלטת הממשלה מיום 3.1.2018 שהתקבלה בעקבות אותה פסיקה, בשנת 2018 תחל רשות האוכלוסין וההגירה להרחיק למדינה שלישית, באופן הדרגתי, מסתננים שלא ייצאו מרצון.

לוח 4 עזיבה מרצון של מסתננים ממדינות אפריקה, לפי שנים

2017													2016	2015	2014	ארץ מוצא
סה"כ	דצמבר	נובמבר	אוקטובר	ספטמבר	אוגוסט	יולי	יוני	מאי	אפריל	מרץ	פברואר	ינואר				
2,895	219	153	123	187	168	213	242	265	172	355	436	362	2,629	2,480	1,691	אריתריאה
233	20	13	7	25	13	23	19	18	31	22	25	17	390	600	4,112	סודן
247	24	33	13	23	22	15	17	23	21	25	15	16	337	301	611	שאר מדינות אפריקה
3,375	263	199	143	235	203	251	278	306	224	402	476	395	3,246	3,381	6,414	סה"כ

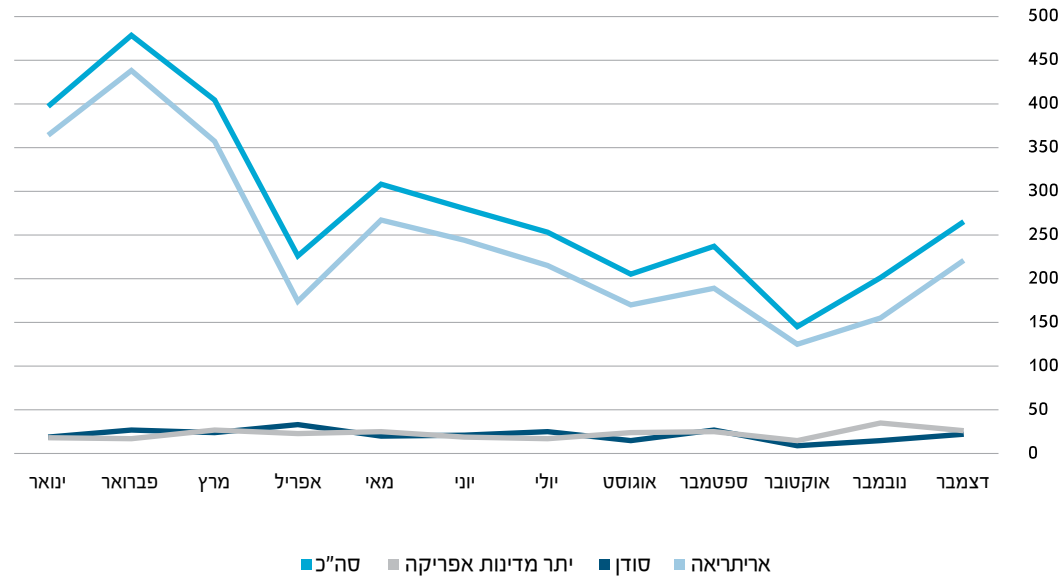
בשנת 2017 עמד מספרם של העוזבים בתכנית "יציאה מרצון" על 3,375 - מספר דומה למספר העוזבים במסגרת התכנית בשנת 2016. בחינה של ארצות המוצא של העוזבים מגלה כי בין השנים 2014 ו-2017 עלה בהדרגה מספר אזרחי אריתריאה שעזבו במסגרת התכנית. במקביל, מאז שנת 2014, ירד מספרם של אזרחי סודן שעזבו במסגרת התכנית מכ-4,000 למאות בודדות בלבד בשנים 2015-2017 (בכל שנה בנפרד).

תרשים 2 עוזבים מאריתריאה וסודן בתכנית "יציאה מרצון", לפי יעד עזיבה ושנת יציאה

בשנים האחרונות חל שינוי ביעד העזיבה של העוזבים בתכנית "יציאה מרצון". בשנת 2014, 81% מאזרחי אריתריאה וסודן שיצאו מישראל חזרו למדינת המוצא שלהם, והשאר - למדינות שלישיות. לעומת זאת, מאז שנת 2015 גדל בהדרגה מספר העוזבים למדינות אחרות, כלומר, לא למדינות המקור ולא למדינות שלישיות. בשנת 2017, היווה שיעורם של אזרחי אריתריאה וסודן שיצאו למדינות אחרות 60.5% מכלל העוזבים בתכנית "יציאה מרצון".

תרשים 3: עוזבים בתכנית "יציאה מרצון" לפי ארץ מוצא וחודש יציאה, 2017

עוד ניתן ללמוד כי רוב היוצאים שארץ המוצא שלהם היא אריתריאה (שהיוו מרבית היוצאים בתכנית בשנת 2017) עזבו ברבעון הראשון של השנה. החל מחודש מאי חלה ירידה הדרגתית במספר העוזבים, עד לרבעון האחרון, שבו חלה עלייה קלה במספרם. בקרב נתיני סודן ויתר מדינות אפריקה נותר מספר העוזבים נמוך ויציב על פני כל חודשי השנה.

ב. מבקשי מקלט

לוח 5 בקשות מקלט לפי ארץ מוצא ושנת הגשת הבקשה

2017	2016	2015	2014	ארץ מוצא
7,711	6,880	703	51	אוקראינה
1,748	1,992	3,586	1,203	אריתריאה
191	121	280	115	אתיופיה
99	83	108	72	גאנה
1,351	3,668	736	27	גיאורגיה
332	302	22	0	מולדובה
274	109	146	133	ניגריה
906	636	1,162	903	סודן
635	395	14	0	רוסיה
1,531	651	514	172	יתר המדינות
14,778	14,837	7,271	2,676	סה"כ

במהלך שנת 2017 הוגשו 14,778 בקשות מקלט - מספר דומה למספר בקשות המקלט שהוגשו בשנת 2016 (14,837). ביחס לשנים קודמות, ניכר כי חל גידול חד במספר בקשות במקלט, בשיעור של 103% ביחס לשנת 2015 וביעור של 452% ביחס לשנת 2014. הגידול המשמעותי ביותר הוא בבקשות של נתיני אוקראינה וגאורגיה.

ג. עובדים זרים

בשנת 2017 הועסקו בישראל למעלה מ-88,000 עובדים זרים, יותר ממחצית מהם (57%) בענף הסיעוד ורבע בחקלאות. מספר העובדים הלא-חוקיים בשנה זו עמד על כ-18,000 - גידול של 15% במספרם ביחס לשנת 2016.

לוח 6 עובדים זרים ששוהים בישראל, לפי ענף ושנה

חוקיים									
תאריך עדכון	סיעוד	בניין	חקלאות	חקלאות עונתי	מסעדות	תעשייה ושירותים	מומחים	סה"כ	
31.12.10	43,499	6,901	22,887	296	193	360	1,682	75,818	
31.12.11	42,349	5,201	24,612	84	62	176	2,294	74,778	
31.12.12	41,260	5,900	21,133	0	9	112	2,867	71,281	
31.12.13	40,484	5,732	22,179	79	0	42	2,836	71,352	
31.12.14	43,468	6,106	22,087	64	0	0	2,842	74,567	
31.12.15	*45,632	6,855	21,268	79	0	0	3,358	77,192	
31.12.16	49,156	8,557	21,786	359	0	0	4,627	84,485	
31.12.17	50,162	10,120	22,430	261	0	0	5,405	88,378	
לא-חוקיים									
תאריך עדכון	סיעוד	בניין	חקלאות	חקלאות עונתי	מסעדות**	תעשייה ושירותים***	מומחים	אחר****	סה"כ
31.12.10	10,209	2,409	369	180	490	46	1092	-	14,795
31.12.11	10,123	2,148	154	10	60	194	487	942	14,118
31.12.12	10,069	1,899	359	25	68	168	555	966	14,109
31.12.13	11,993	1,010	167	22	46	161	624	1,343	15,366
31.12.14	11,324	1,006	531	15	28	143	757	1,511	15,315
31.12.15	*11,800	999	705	11	26	126	784	1,464	15,915
31.12.16	11,317	787	919	10	23	121	851	1,632	15,660
31.12.17	13,231	751	1,263	16	22	112	684	1,773	17,852

* ההשוואה בין נתוני ענף הסיעוד בשנים 2016-2017 ליתר השנים אינה מדויקת עקב שינוי בהגדרות שהוחל משנת 2015. החל משנת 2013 ענף המסעדות לא נכלל בין הענפים שהממשלה מתירה בהם העסקה של עובדים זרים.

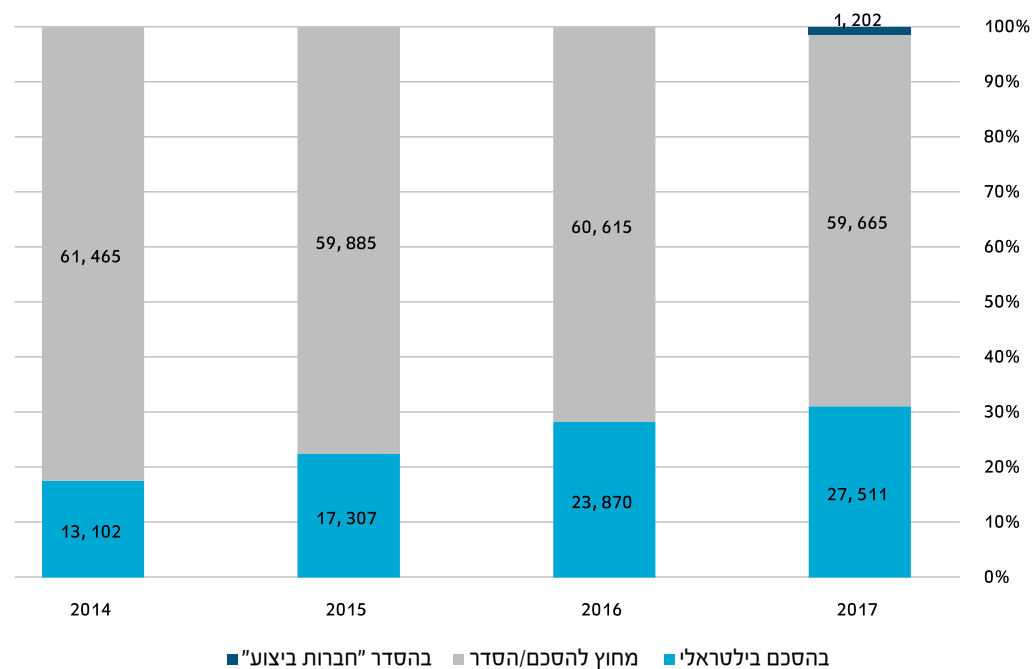
** החל משנת 2014 ענף התעשייה והשירותים לא נכלל בין הענפים שהממשלה מתירה בהם העסקה של עובדים זרים.

*** אחר - עובדים זרים לא-חוקיים ללא קישור להיתר בענף מסוים. היעדר קישור נובע מסיבה טכנית, כתוצאה מניתוק הקישור בין רשומת העובד לרשומת היתר העסקה, שמכוחו הועסק בעבר.

בענף הסיעוד מספר העובדים הזרים הוא הגדול ביותר, והעובדים החוקיים בו היוו 57% מכלל העובדים הזרים החוקיים בישראל, נכון לסוף שנת 2017. בין השנים 2014 ו-2017 חל גידול קל והדרגתי במספרם של העובדים הזרים בענף הסיעוד, עד לכ-50,000 עובדים בסוף שנת 2017, מתוכם, כ-100 הגיעו לישראל במסגרת פיילוט לגיוס והעסקה של עובדים בהסכמים בילטרליים - הסכמים שתכליתם היא יצירת מנגנון גיוס ישיר בין מדינת ישראל למדינות המוצא של העובדים, שנועד למנוע גבייה של דמי תיווך אסורים מהעובדים הזרים על ידי גורמי תיווך פרטיים. הסכמים אלו נחתמו עם נפאל וסרי לנקה בשנים 2016 ו-2017, בהתאמה. בענף הסיעוד מועסק גם המספר הגדול ביותר של עובדים זרים לא-חוקיים - למעלה מ-13,000 - גידול של 17% במספר העובדים הלא-חוקיים בענף, ביחס לשנת 2016.

בענף החקלאות הועסקו נכון לסוף שנת 2017 למעלה מ-22,000 עובדים חוקיים. אלה היוו רבע מכלל העובדים הזרים החוקיים בישראל. נוסף על כך, הועסקו בחקלאות 1,263 עובדים לא-חוקיים - גידול של 37% ביחס לשנת 2016. מקרב העובדים הזרים בחקלאות, 99.7% היו נתיני תאילנד, רובם המוחלט הועסק במסגרת הסכם בילטרלי.

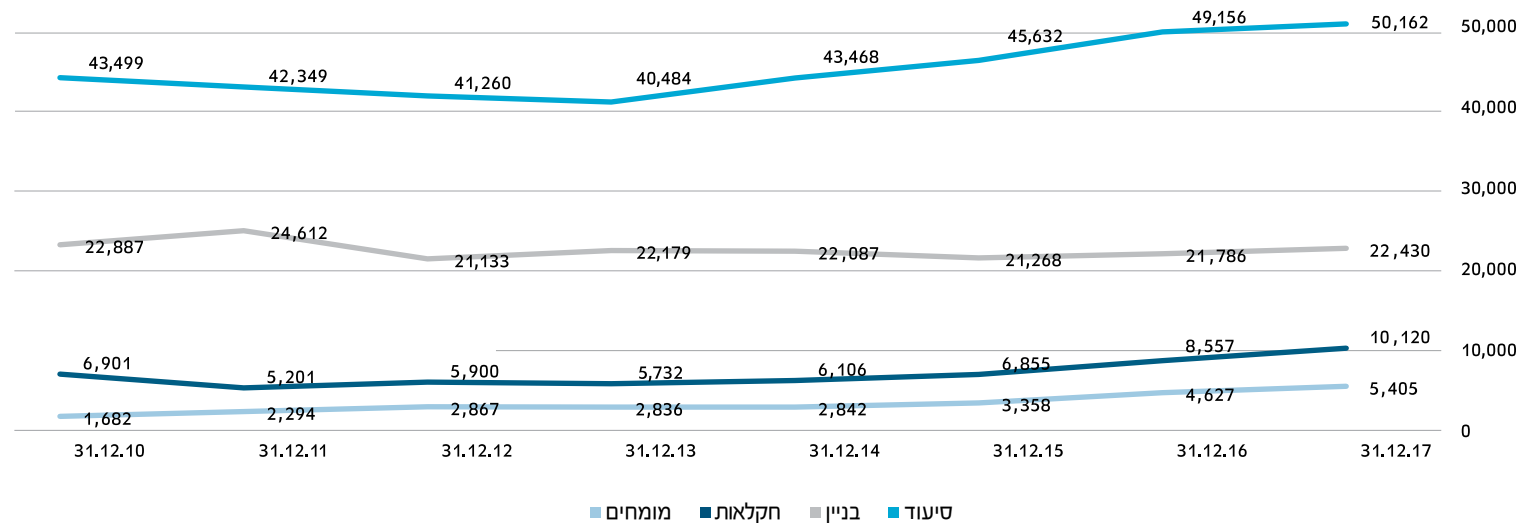
תרשים 4 עובדים זרים חוקיים לפי צורת גיוס ושנת הגעה

שיעור העובדים הזרים החוקיים המועסקים בישראל במסגרת הסכמים בילטרליים הולך וגדל עם השנים. כך, בשנת 2014 שיעורם עמד על 18%, בשנת 2015 - על 22%, ב-2016 - על 28% וב-2017 הגיע שיעורם של העובדים הזרים החוקיים בהסכמים בילטרליים מתוך כלל העובדים הזרים החוקיים בישראל ל-31%. בשנת 2018 צפויים להגיע במסגרת הסכמים בילטרליים כ-6,000 עובדים נוספים בענף החקלאות וכ-8,000 עובדים נוספים בענף הבניין. כמו כן, בענף הסייעוד נערכת חשיבה על דרכים להרחבת היישום של ההסכמים הקיימים ועל מעבר מפיילוט מצומצם לפיילוט מורחב בשנת 2018.

בענף הבניין חלה בשנת 2017 התפתחות נוספת. לקראת סוף השנה החל לפעול הסדר "חברות הביצוע", בהתאם להחלטת ממשלה מס' 597 מיום 25.10.15. במסגרת היישום של החלטה זו הוקם מאגר של שש חברות בנייה זרות (מסין ומפורטוגל), שנבחרו בתהליך מוקפד כדי לבצע פרויקטים של בניה למגורים. בשונה מההסכמים הבינלאומיים, שבמסגרתם מועסקים העובדים על ידי תאגידי בניין ישראלים, בהסדר "חברות הביצוע" העובדים מועסקים על ידי החברה הזרה. החלטת הממשלה החילה את הכללים המושתים על חברות הביצוע בענף הבניין גם על חברת הבנייה התורכית "יילמזלר", הפועלת בארץ כבר למעלה מעשור, בהתאם להחלטות ממשלה קודמות³. בחודשים האחרונים של שנת 2017 הגיעו לישראל 105 פועלי בניין מסין, במסגרת הסדר "חברות הביצוע". אלה הצטרפו אל 1,097 עובדי חברת יילמזלר המועסקים בארץ. בשנת 2018 צפויים להגיע כ-2,000 עובדים נוספים בהסדר זה. נכון לסוף שנת 2017, כ-70% מהעובדים בענף הבניין הועסקו באמצעות הסכמים והסדרים שנקבעו בהחלטות הממשלה.

תרשים 5 עובדים זרים חוקיים לפי ענף ושנה*

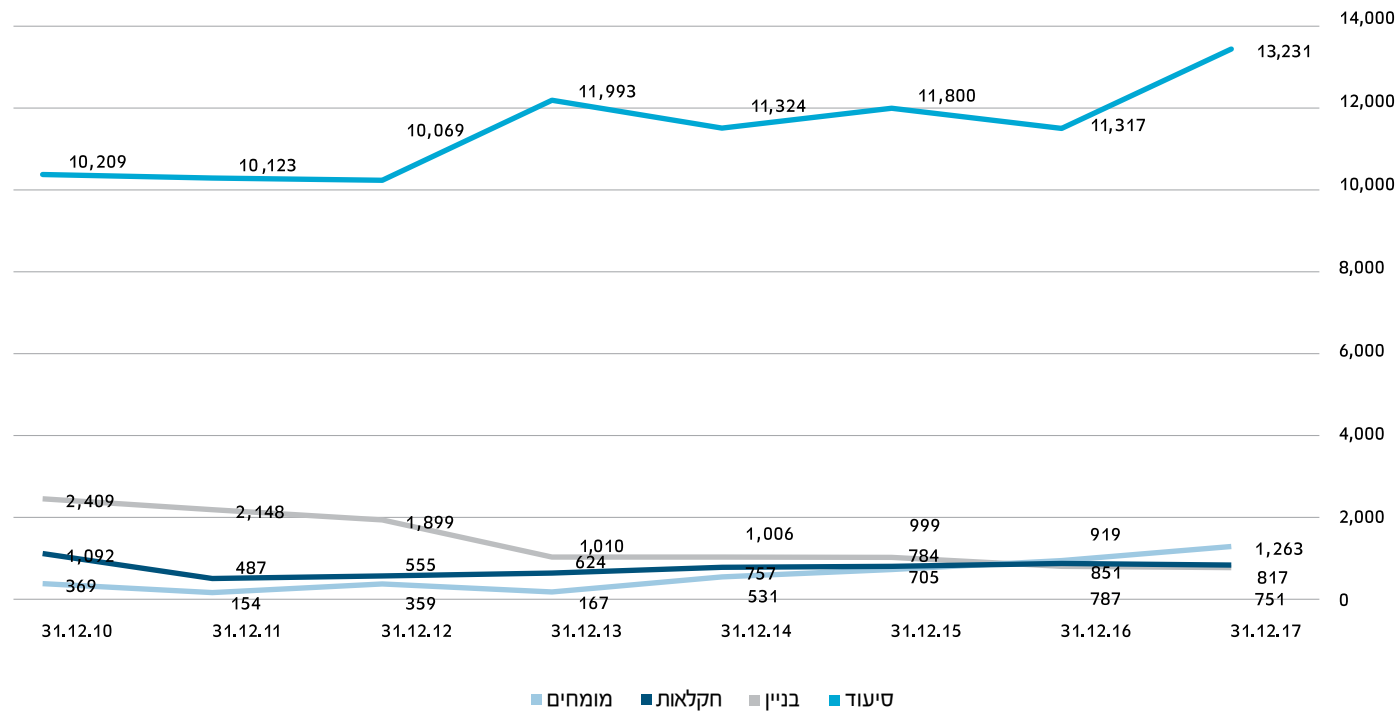

*ההשוואה בין נתוני ענף הסייעוד בשנים 2016-2017 ליתר השנים אינה מדויקת עקב שינוי בהגדרות שהוחל משנת 2015.

³ להלן החלטות הממשלה שהסדירו את פעולתה של חברת יילמזלר בישראל: החלטת ממשלה מס' 2222 מיום 11 ביולי, 2004; החלטת ממשלה מס' 3195 מיום 24 בפברואר 2008; החלטת ממשלה מס' 3453 מיום 10 ביולי 2011; החלטת ממשלה מס' 3842 מיום 17 בנובמבר, 2011; החלטת ממשלה מס' 309 מיום 5 ביוני 2013; והחלטת ממשלה מס' 1079 מיום 18 בדצמבר, 2013.

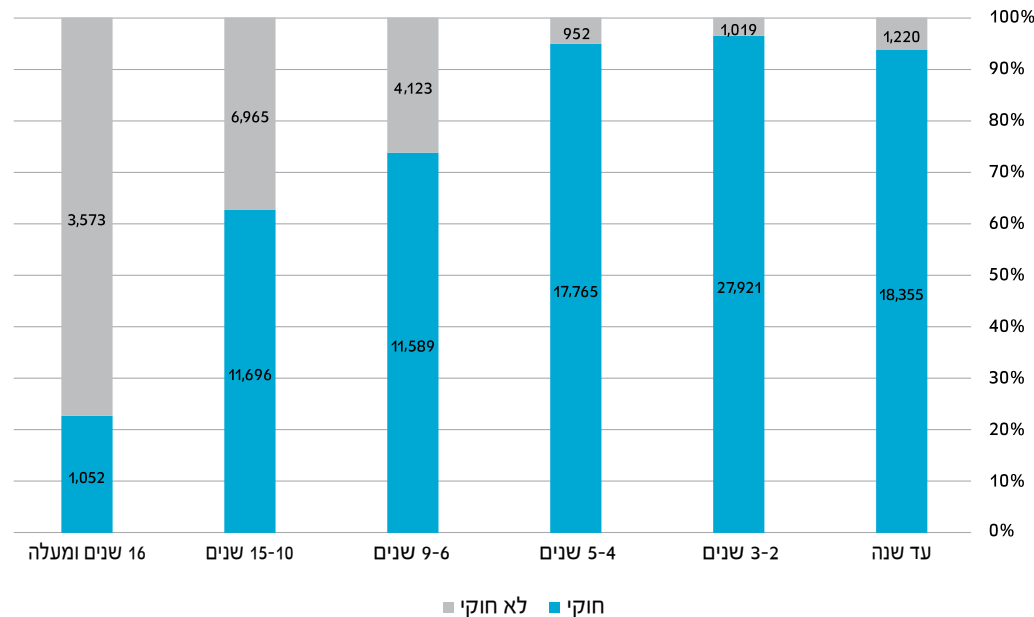
בשנים 2014-2015 מספרם של העובדים הזרים החוקיים ששהו בישראל היה יציב למדי ונע בין 71,000 ל-75,000. שינוי מגמה החל בשנת 2015 כאשר חל גידול בשיעור של 3.5% ביחס לשנה הקודמת. בשנת 2016 חל גידול נוסף, חד יותר, בשיעור של 9%, ובשנים 2016 ו-2017 - גידול נוסף, מתון יותר, בשיעור של כ-5% בכל שנה. ניכר כי שיעור הגידול משתנה בין הענפים. כך למשל, בענף הבניין חל בשנת 2017 גידול בשיעור של 18% ביחס לשנה הקודמת. הגידול החד במספר העובדים בענף זה קשור להגדלת מספר המדינות שאיתן קיים הסכם בילטרלי בענף הבניין. גם בענף המומחים חל גידול ניכר במספר העובדים הזרים בשנת 2017, בשיעור של 17%, לאחר שבשנת 2016 עמד הגידול בענף זה על 38% ביחס לשנת 2015. בענפי הסיעוד והחקלאות חל גידול מתון בלבד בשיעור של 3%-2%.

תרשים 6 עובדים זרים לא-חוקיים לפי ענף ושנה

מספר העובדים הזרים הלא-חוקיים בישראל נותר יציב בין השנים 2010 ו-2016, ונע בין כ-13,000 לכ-14,000 בשנה. בשנת 2017 חל גידול בשיעור של 17% במספר העובדים הזרים הלא-חוקיים. מגמה זו באה לידי ביטוי בענף החקלאות, עם גידול של 37%, ובענף הסיעוד, עם גידול של 19%. ביחס לענף הסיעוד ייתכן כי גידול זה קשור בעיתוי של יישום נוהל הארכת רישיונות בענף הסיעוד מטעמים הומניטריים. לפי נוהל זה, יוארך רישיונם של עובדים זרים בענף, השוהים בישראל למעלה מ-63 חודשים, בהתאם להמלצת "הוועדה המייעצת לשר להארכת רישיונות ב/1 בענף הסיעוד מטעמים הומניטריים מיוחדים" ועל פי קריטריונים מוגדרים. יישום ההמלצות, שהחל בראשית שנת 2016, גרם לירידה במספר העובדים הזרים הלא-חוקיים באותה שנה, אולם בשנת 2017 לא בוצע סבב נוסף של הארכת רישיונות על ידי הוועדה המייעצת, כאמור לעיל.

תרשים 7 עובדים זרים בישראל לפי ותק (בשנים) ומצב חוקיות, 2017

עובד זר הופך ללא-חוקי אם אינו בעל רישיון עבודה בתוקף או שאינו מועסק תחת היתר עבודה תקף. ותק השהייה של עובדים זרים בישראל על פי חוק הוא 63 חודשים. כלומר, לאחר חמש שנים הם אמורים לסיים את תקופת ההעסקה שלהם ולשוב למדינות המוצא. יוצאים מן הכלל בעניין זה הם עובדים המקבלים הארכה מעבר לתקופת ההעסקה הנקובה בחוק. עובדים כאלה קיימים בעיקר בענפי הסיעוד, החקלאות והבניין. ניתן לראות שבקבוצות הוותק של עד חמש שנים שיעור העובדים הזרים הלא-חוקיים נמוך מאוד, ועומד על 3.5%-6% בלבד. החל מקבוצת הוותק של 6-9 שנים חל גידול חד בשיעור העובדים הזרים הלא-חוקיים מכרבע (26%) בקבוצת ותק זו ועד לכשלושה רבעים (77%) בקבוצת הוותק של 16 שנים ומעלה. מכאן ניתן להסיק על קיומו של קשר בין ותק של עובדים זרים בישראל למצב החוקיות שלהם. דהיינו, ככל שהוותק של העובד בארץ גדול יותר, כך גדל הסיכוי שיהפוך ללא-חוקי.

לוח 7 עובדים זרים בענף הסיעוד לפי ארצות מוצא נבחרות, 31.12.17

סה"כ	לא-חוקיים	חוקיים	ארץ מוצא
24,563	6,452	18,111	פיליפינים
12,235	1,773	10,462	הודו
10,217	1,350	8,867	מולדובה
5,382	980	4,402	סרי לנקה
3,277	162	3,115	אוזבקיסטן
3,231	1,280	1,951	נפאל
2,268	338	1,930	אוקראינה
788	439	349	רומניה
1,432	457	975	יתר המדינות
63,393	13,231	50,162	סה"כ

בענף הסיעוד, בשונה מענפים אחרים, קיים פיזור גיאוגרפי רב מבחינת ארצות המוצא של העובדים הזרים. עם זאת, רוב העובדים הזרים החוקיים שהיו בארץ בסוף שנת 2017 (בדומה למצב בשנים קודמות) הגיעו מהפיליפינים (36%), מהודו (21%) וממולדובה (18%). בהלימה לכך, עובדים ממדינות מוצא אלה מהווים שיעור ניכר מקרב העובדים הלא-חוקיים (49%, 13% ו-10% בהתאמה). באופן כללי, בענף הסיעוד שיעור העובדים הלא-חוקיים הוא הגבוה ביותר מקרב הענפים שנבדקו, והגיע בסוף שנת 2017 ל-21%. כלומר, למעלה מחמישית מהעובדים בענף הם בסטטוס זה.

לוח 8 עובדים זרים בענף הבניין לפי ארצות מוצא נבחרות וצורת העסקה, 31.12.17

סה"כ	לא-חוקיים		חוקיים			ארץ מוצא
	מתוכם בהסכם בילטרלי	סה"כ	מתוכם בהסדר "חברות ביצוע"	מתוכם בהסכם בילטרלי	סה"כ	
5,223	6	67	-	5,060	5,156	מולדובה
3,624	0	219	*105	387	3,405	סין
1,218	0	87	**1,097	0	1,131	תורכיה
418	0	276	-	112	142	רומניה
324	0	51	-	262	273	בולגריה
64	0	51	-	0	13	יתר המדינות
10,871	6	751	1,202	5,821	10,120	סה"כ

* עובדים חוקיים המועסקים באמצעות חברות ביצוע, בהתאם להחלטת ממשלה מספר 597 מיום 25.10.2015, והחלטת ממשלה מס' 1321 (דר/60) מיום 24.03.2016 בנושא הבאת חברות בנייה זרות.
 ** עובדים חוקיים המועסקים באמצעות חברת "יילמזלר". החלטת הממשלה לעיל החילה על חברת "יילמזלר" את הכללים המחייבים את חברות הביצוע.

בענף הבניין, העובדים הזרים שהועסקו באמצעות הסכם בילטרלי היוו בסוף שנת 2017 כ-70% מהעובדים בענף. שיעור זה צפוי לגדול עם השנים, שכן העסקת עובדים חדשים בענף הבניין תהיה במסגרת הסכמים בילטרליים או הסדר "חברות ביצוע", בהתאם להחלטת הממשלה מס' 1321 (דר/60).

בהיבט של ארצות מוצא, רוב העובדים החוקיים בענף הבניין הגיעו משלוש ארצות: מולדובה (51%), סין (34%) ותורכיה (11%). אלה יחד מהווים 96% מכלל העובדים החוקיים בענף. אחת הסיבות לריכוזיות של ארצות המוצא היא יישומם של ההסכמים הביילטרליים, המאפשר כניסת עובדים זרים חדשים רק ממדינות שאיתן יש לישראל הסכם או שלהן חברות ביצוע שזכו במכרז.

שיעור העובדים הלא-חוקיים בענף הבניין עומד על 7% באופן כללי. בשונה מהמצב בענף הסיעוד, שיעור העובדים הלא-חוקיים ממולדובה, המדינה המובילה במספר העובדים החוקיים בענף, נמוך ועומד על 9% בלבד, זאת לעומת רומניה, עם למעלה משליש (37%) מהעובדים הלא-חוקיים בענף הבניין, וסין - עם 29% מסך עובדים אלו.

לוח 9 עובדים זרים בענף החקלאות לפי ארצות מוצא נבחרות, 31.12.17

סה"כ	לא-חוקיים		חוקיים		ארץ מוצא
	מתוכם בהסכם	סה"כ	מתוכם בהסכם	סה"כ	
23,574	411	1,213	21,551	22,361	תאילנד
68	0	27	0	41	וייטנאם
47	0	20	0	27	נפאל
4	0	3	0	1	יתר המדינות
23,693	411	1,263	21,551	22,430	סה"כ

ענף החקלאות הוא הענף ההומוגני ביותר מבחינת הרכב ארצות המוצא, שכן 99.6% מהעובדים הזרים בו הגיעו מתאילנד. הסיבה לכך נעוצה בקיומו של הסכם בילטרלי אחד בלבד בענף זה - בין ממשלת ישראל לתאילנד. בהתאם לכך, לא מגיעים לישראל עובדים חדשים לענף החקלאות מארצות אחרות, למעט בענף חקלאות עונתי, שבו נחתם הסכם בילטרלי עם סרי לנקה. בענף זה הועסקו בסוף שנת 2017 261 עובדים מסרי לנקה. כמו כן, ענף החקלאות מאופיין בשיעור הנמוך ביותר של עובדים לא-חוקיים מקרב כלל העובדים - 5% בלבד.

לוח 10 עובדים זרים בענף המומחים לפי ארצות מוצא נבחרות, 31.12.17

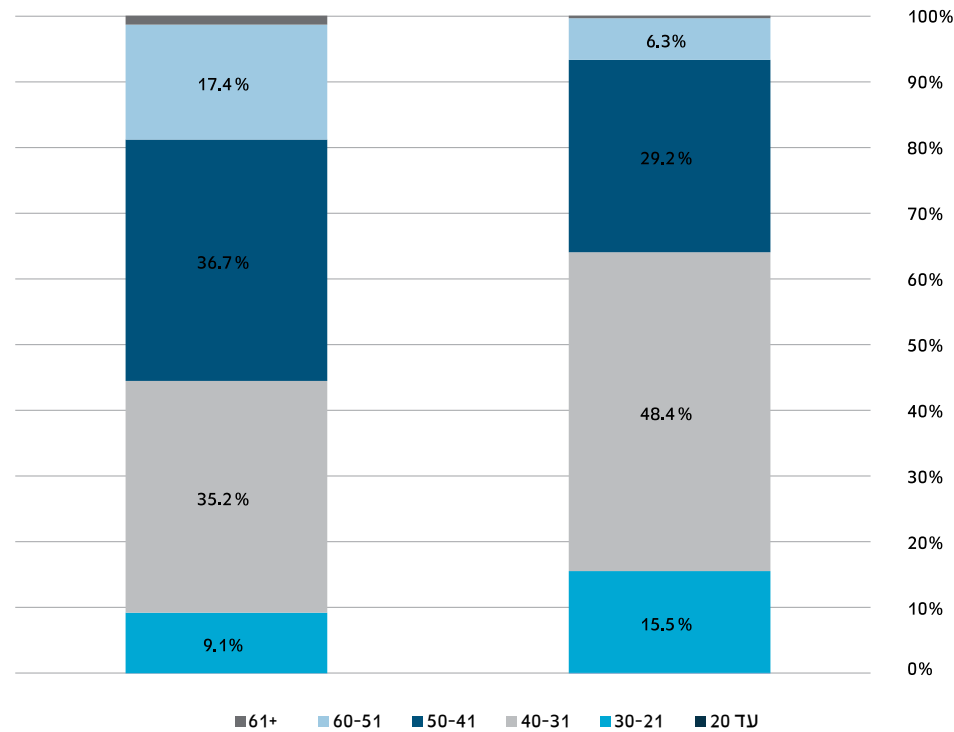
סה"כ	לא-חוקיים	חוקיים	ארץ מוצא
1,572	402	1,170	סין
461	34	427	ארה"ב
420	25	395	רומניה
369	79	290	תאילנד
277	8	269	ספרד
226	44	182	הודו
186	39	147	גרמניה
180	10	170	איטליה
146	23	123	תורכיה
1,641	187	1,454	יתר המדינות
5,478	851	4,627	סה"כ

בענף המומחים מועסקים עובדים זרים ברמת מומחיות גבוהה או בעלי ידע חיוני וייחודי לשירות שאותו מספקים המעסיקים במגוון רחב של מקצועות. עובד זר מומחה מגיע לישראל בעקבות דרישה של המעסיק לעובד פרטני, והמעסיק הוא זה המסדיר את הגעתו והעסקתו מול רשות האוכלוסין וההגירה. בענף המומחים, שהו בישראל נכון לסוף שנת 2017 עובדים זרים מ-97 מדינות. מקרב העובדים החוקיים בענף זה, רבע הגיעו מסין ועשירית בקירוב מארה"ב (9%) ומרומניה (8.5%). שיעור העובדים הלא-חוקיים בענף עומד על 15% בסך הכל, כאשר סין, שלה מספר העובדים החוקיים הגדול ביותר בענף, מובילה גם במספר העובדים הלא-חוקיים ובשיעורם מקרב כלל העובדים הלא-חוקיים בענף המומחים, המגיע ל-47%.

לוח 11 עובדים זרים חוקיים לפי ענף, גיל ומין, 2017

סה"כ	מומחים				חקלאות עונתי סה"כ (גברים בלבד)	חקלאות				בניין סה"כ (גברים בלבד)	סיעוד				גיל
	סה"כ	לא ידוע	נשים	גברים		סה"כ	לא ידוע	נשים	גברים		סה"כ	לא ידוע	נשים	גברים	
94	37	-	6	31	-	5	1	-	4	31	21	0	17	4	עד 20
16,908	1,492	7	159	1,326	96	7,099	80	119	6,900	1,835	6,386	107	4,840	1,439	30-21
37,801	1,828	10	109	1,709	163	12,942	196	455	12,291	3,647	19,221	804	14,757	3,660	40-31
24,391	1,206	3	45	1,158	2	2,364	62	96	2,206	3,615	17,204	847	14,337	2,020	50-41
8,577	688	2	27	659	-	11	-	1	10	980	6,898	422	6,066	410	60-51
607	154	-	1	153	-	9	2	1	6	12	432	35	374	23	61+
88,378	5,405	22	347	5,036	261	22,430	341	672	21,417	52,377	50,162	2,215	40,391	7,556	סה"כ

תרשים 8 עובדים זרים בענף הסיעוד לפי מין וגיל, 31.12.17

נכון לסוף שנת 2017, רוב העובדים בענף הסיעוד היו נשים. אלה היוו 80% מקרב העובדים הזרים בענף. עוד ניתן ללמוד מהנתונים שהחל מקבוצת הגילאים 40-31 עלה שיעורן של הנשים בהדרגה, מרמה של 76% ל-88% בגילאי 51 ומעלה. השוואה של פילוח הגילאים בקרב גברים ונשים (בתרשים 8) מגלה כי אצל גברים קבוצת הגילאים הגדולה ביותר היא 40-31, בעוד שאצל הנשים שתי קבוצות גילאים - 40-31 ו-50-41 זהות כמעט בגודלן. עוד ניתן ללמוד, כי חמישית בקירוב מהנשים הן בנות 60-51, לעומת 6% בלבד אצל הגברים, כלומר, עובדות זרות משולבות בענף הסיעוד בשיעור משמעותי גם בגילאים מבוגרים יותר, ואילו גברים בגילאים אלה כמעט ואינם משולבים בענף הסיעוד.

בענף הבניין הועסקו גברים בלבד נכון לסוף שנת 2017, כשלושה רבעים מהם בני 40-31 (36%) ו-50-41 (35.7%). בדומה למצב בענף הבניין, בענף החקלאות כמעט כל העובדים הזרים היו גברים (95%). מתוך אלה, 57.3% היו בני 40-31, 32.2% בני 30-21 ו-10.3% בני 50-41.

לוח 12 זרים שנכנסו לישראל כתיירים ונותרו בארץ בסוף שנת 2016, ללא אשרה בתוקף, לפי ארץ מוצא*

אחוזים	אלפים	ארץ מוצא
69.3	51.3	בריה"מ לשעבר**
6.4	4.7	רומניה
3.6	2.7	מקסיקו
2.2	1.6	מצרים
1.8	1.3	ונצואלה
1.6	1.2	קולומביה
1.6	1.2	פרו
1.4	1	הונגריה
1.4	1	צ'כוסלובקיה***
1.3	1	נפאל
9.4	7	שאר המדינות
100	74	סה"כ

* מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה - הודעה לעיתונות 26.7.17. האומדן הוא שנתי ומתייחס לסוף השנה הקודמת לפרסומו.
 ** כולל רפובליקות אסיאניות של בריה"מ לשעבר.
 *** בגבולות שלפני הפירוק.

נכון לסוף שנת 2016, למעלה משני שלישים מהתיירים שהמשיכו לשהות בישראל ללא אשרה בתוקף היו ממדינות בריה"מ לשעבר, כך בדומה למצב בסוף שנת 2015.

ה. אכיפה על שוהים לא-חוקיים⁴

לוח 13 הרחקות של זרים* לא-חוקיים, לפי סוג אשרה ושנה

2017													2016	2015	סוג זרים
סה"כ	דצמ'	נוב'	אוקט'	ספט'	אוג'	יולי	יוני	מאי	אפר'	מרץ	פבר'	ינואר			
2,049	134	176	157	198	188	180	159	156	176	214	170	141	1,836	1,668	תיירים
394	31	25	26	30	34	41	34	18	36	46	34	39	505	580	עובדים זרים
3,398	549	359	273	334	279	316	308	232	276	189	141	142	880	868	שאר הזרים**
5,841	714	560	456	562	501	537	501	406	488	449	345	322	3,221	3,116	סה"כ

*ללא פלשתינאים.

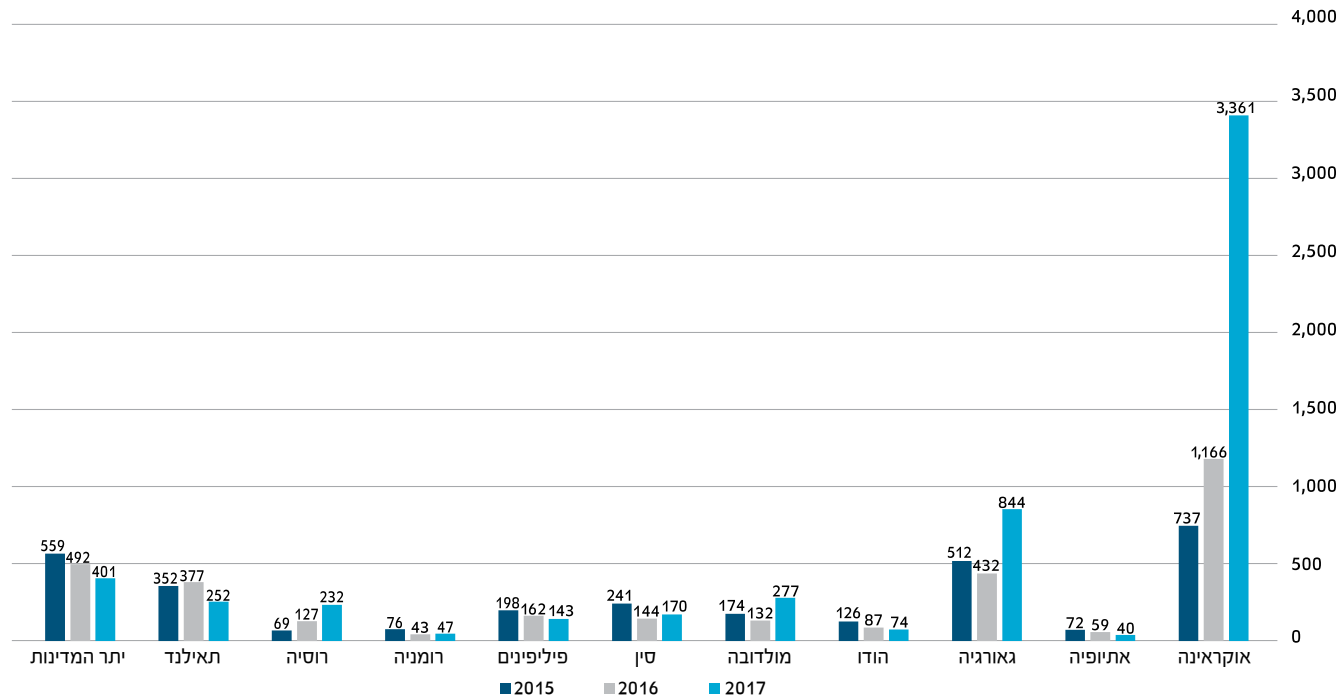
**בקטגוריה זו כלולים בעלי אשרה מסוג ס' 2(א), אנשי דת, סטודנטים ועוד.

זרים מורחקים הם אלה שהוצא נגדם צו הרחקה בגין שהייה לא-חוקית או בגין ביצוע עבירה במהלך שהותם בישראל. לוח 13 מלמד כי היתה מגמת גידול משמעותית במספר ההרחקות של שוהים לא-חוקיים, שעמד בשנת 2017 על 5,841, זאת לעומת 3,221 הרחקות בשנת 2016 (גידול בשיעור של 81%). עוד עולה מנתונים אלה, כי בשנת 2017 קטגוריית "שאר הזרים" היוותה 58% מהמורחקים (רובם בעלי רישיון מסוג ס' 2(א), הניתן בין היתר למסתננים ששוחררו ממשמורת), ו-35% מהמורחקים היו תיירים.

הנתונים הרב-שנתיים בתרשים 9 מראים כי לא זו בלבד שהמספר הגדול ביותר של מורחקים בשנת 2017 הוא של נתיני אוקראינה, אלא גם שביחס לשנים הנתונות 2015-2016 חל גידול חד במספר המורחקים ממדינה זו, בשיעור של בין 200% ל-350%. גם בקרב נתיני גאורגיה חל גידול בשיעור הזרים הלא-חוקיים שהורחקו בשנת 2017, ביחס לשנים קודמות, אמנם בשיעור נמוך יותר ביחס לאוקראינה אך עדיין משמעותי מאוד - 95% לעומת שנת 2016. שתי מדינות נוספות שביחס אליהן חל גידול בשיעור המורחקים הן מולדובה (110%) ו-רוסיה (83%).

⁴ קובץ ההרחקות הוא דינאמי ועשוי להתעדכן באופן רטרואקטיבי, ביחס לחודשים קודמים.

תרשים 9 הרחקות של זרים לא-חוקיים לפי ארץ מוצא ושנה

1. אכיפה על מעסיקי זרים⁵

סעיף 1טו' לחוק עובדים זרים, התשנ"א-1991 קובע כי כאשר מעסיק אינו מקיים תנאי שנקבע בהיתר להעסקת עובדים זרים, או אינו מקיים הוראה או חובה החלה עליו כלפי עובדיו, או מעכב שלא כדין מסמך מזהה או דרכון של עובד זר, ניתן לבטל את ההיתר להעסקת העובדים הזרים בכפוף לעריכת שימוע, ו/או לסרב לאשר למעסיק להעסיק עובדים זרים למשך עד שלוש שנים, ו/או לקבוע תנאים וסייגים בהיתר גם בטרם יחליט על ביטולו. בכפוף לכך, רשות האוכלוסין וההגירה מבצעת חקירות ומבצעים יזומים שמטרתם גלגול הפרות של חוק עובדים זרים על ידי מעסיקים. באפיק הפלילי האכיפה מתבצעת לגבי כל המעסיקים - אלה שהם בעלי היתר העסקה ואלה שמעסיקים ללא היתר. חקירה עשויה להתפתח לכדי הגשת כתב אישום או הטלת קנס מינהלי.

לוח 14 קנסות מינהליים*, 2017

סה"כ קנסות		קנסות שהוטלו בגין כל שאר העבירות		קנסות שהוטלו בגין העסקה שלא כדין		תיקים שנפתחו במהלך החודש	חודש
סכום בש"ח	מספר	סכום בש"ח	מספר	סכום בש"ח	מספר		
2,139,250	146	1,007,500	71	1,131,750	75	70	ינואר
610,750	67	256,750	35	354,000	32	58	פברואר
1,205,000	103	390,000	44	815,000	59	71	מרץ
217,500	21	85,000	10	132,500	11	50	אפריל
475,000	52	185,000	25	290,000	27	70	מאי
387,500	42	150,000	22	237,500	20	90	יוני
842,500	72	385,000	34	457,500	38	65	יולי
835,000	102	442,500	57	392,500	45	98	אוגוסט
340,000	41	110,000	16	230,000	25	78	ספטמבר
2,090,000	180	955,000	89	1,135,000	91	39	אוקטובר
980,000	124	460,000	69	520,000	55	67	נובמבר
1,070,000	99	500,000	45	570,000	54	55	דצמבר
11,192,500	1,049	4,926,750	517	6,265,750	532	811	סה"כ

* קנסות מינהליים שהוטלו בחודש מסוים בגין תיקים שנפתחו בחודש זה ובמועדים קודמים.
⁵ נתוני אכיפה על מעסיקי זרים עשויים להתעדכן באופן רטרואקטיבי ביחס לחודשים קודמים.

בשנת 2017 נפתחו למעלה מ-800 תיקים משמעתיים חדשים נגד מעסיקים, והוטלו קנסות בגובה של למעלה מ-11 מיליון ₪ בגין עבירות על חוקי עבודה והעסקה שלא כדין של עובדים זרים.

לוח 15 כתבי אישום פליליים, 2017

2017													
ינואר	פבר'	מרץ	אפר'	מאי	יוני	יולי	אוג'	ספט'	אוקט'	נוב'	דצמ'	סה"כ	
16	13	14	10	6	10	4	8	31	9	16	6	143	כתבי אישום שהוגשו*
11	10	6	3	20	11	16	3	8	8	9	6	114	מספר גזרי דין
226,000	157,949	312,000	104,000	521,000	673,120	551,000	46,000	357,800	45,000	107,500	25,000	3,747,249	סכומי גזרי דין (₪)

* כתבי אישום שהוגשו בחודש מסוים בגין תיקים שנפתחו בחודש זה ובמועדים קודמים.

באפיק הפלילי, הוגשו למעלה מ-140 כתבי אישום וניתנו 114 פסקי דין בשנת 2017, עם סכום כולל של פיצויים שהגיע לארבעה מיליון ש"ח בקירוב.

הגדרות

1. מסתננים

זרים שנכנסו לישראל דרך הגבול עם מצרים שלא כחוק, ואותרו בגבול (עם כניסתם) או בתחומי מדינת ישראל (לאחר זמן).

2. עזיבה מרצון של מסתננים

זרים שיצאו מהארץ לאחר שנכנסו אליה שלא כחוק, ושיציאתם את הארץ נעשתה בסיוע היחידה לעזיבה מרצון ולא מתוקף צו הרחקה.

3. עובדים זרים חוקיים

בהתאם לחוק עובדים זרים, העסקתו של עובד זר מותנית בקיומם של שני תנאים:
 א. המעסיק יחזיק בהיתר העסקה תקף, בענף מבין הענפים שבהם מתירה הממשלה להעסיק עובדים זרים.
 ב. לזר יהיה רישיון עבודה בתוקף לאותו ענף העסקה, ויהיה רשום אצל אותו מעסיק לו ניתן ההיתר.

פירוט ההגדרות לפי ענף:

ענף הסיעוד - בעל רישיון ב/1 או ב/2 תקף, נמצא תחת היתר תקף ופעיל (לא מוקפא) ומעסיק פעיל.

ענף הבניין - בעל רישיון ב/1 תקף ונמצא תחת היתר תקף.

ענף החקלאות - בעל רישיון ב/1 תקף ונמצא תחת היתר תקף.

ענף המומחים - בעל רישיון ב/1 תקף ונמצא תחת היתר תקף.

4. עובדים זרים לא-חוקיים

זרים שהיו בעבר עובדים זרים חוקיים, בהתאם להגדרה של עובדים זרים חוקיים לעיל, אך כרגע אינם עונים על קריטריון אחד לפחות של הגדרה זו. הפילוח לענפים נעשה בהתאם להיתר העבודה שהיה לעובד הזר בהיותו עובד

חוקי ואינו מצביע בהכרח על היותו מועסק באותו ענף בתקופת מעמדו כעובד לא-חוקי. אין בידי רשות האוכלוסין וההגירה מידע על השיוך הענפי בפועל של העובדים הלא-חוקיים.

5. תיירים ללא רישיון בתוקף

אומדן זרים מארצות בלתי מפותחות שנכנסו למדינה כתיירים בשנים 1995-2016, ונותרו בישראל בסוף שנת 2016 ללא רישיון בתוקף. לפי ההשערה, רובם עובדים באופן לא חוקי. מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה - הודעה לעיתונות מיום 26.7.17.

6. הרחקות

זרים שיצאו מהמדינה בעקבות צו הרחקה.

7. אכיפה על מעסיקים

קנסות שהוטלו בגין העסקה שלא כדין - קנסות שהוטלו בגין עבירה על סעיפים בחוק עובדים זרים המתייחסים להעסקת עובד זר ללא היתר/אשרה או בניגוד לתנאי ההיתר.

קנסות שהוטלו בגין כל שאר העבירות - קנסות שהוטלו בגין עבירות על חוק עובדים זרים, בהתייחס לסעיפים הבאים: אי-מתן מגורים הולמים לעובד זר, היעדר ביטוח רפואי לעובד זר ואי-החזקת מסמכי העסקה של עובד זר. כתבי אישום פליליים - כתבי אישום פליליים שהוגשו בגין עבירות על חוק עובדים זרים, בבתי הדין לעבודה.

גזרי דין - עונשים שהוטלו בעקבות הרשעות בהליך פלילי.

www.piba.gov.il

